

Vykypěl, Bohumil

[Mathesius, Vilém. Paměti a jiné rukopisy]

Linguistica Brunensia. 2010, vol. 58, iss. 1-2, pp. 391-392

ISBN 978-80-210-5250-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115048>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

motivace pro preverbální pozici participiálních konstrukcí v angličtině, jehož autorkami jsou Pavlína Šaldová a Markéta Malá (*Discourse-pragmatic functions of participial clauses in preverbal position*; s. 177–189). Renata Pípalová se pak zabývá jedním z aspektů významové výstavby textu (*On the content aspect of textual themes*; s. 191–206).

Poslední, čtvrtý pododdíl lingvistické části sborníku je věnován otázkám významu (*Structures and meaning*; s. 207–241). Vladislav Smolka se svým příspěvkem o sémantické desambiguaci do tohoto svazku zabloudil trochu podobně jako Karin Aijmer (*Why we read what we think we are reading: On some aspects of resolving ambiguity*; s. 209–218). Totéž bohužel platí o příspěvku o kontextových aspektech interpretace idiomatických výrazu, který napsal Stanislav Kavka (*Whims of context in the interpretation of idiomatic expression*; s. 219–227). Aleš Klégr a Jan Čermák ve svém – nikoli nezajímavém – příspěvku o analogii jako slovotvorném postupu pak zachraňují souvislost s pražskou školou citací jednoho Trnkova článku (*Neologisms of the on-the-pattern-of type: Analogy as a word-formation process?*; s. 229–241).

Jak už bylo zmíněno výše, celkový dojem z recenzovaného svazku je spíše rozpačitý: kdo se pražskou školou zabývá, v něm v jeho lingvistické části povětšinou nic nového nebo obzvlášť zajímavého nenajde, nehledě na to, že některé texty pražskou školu vůbec netematizují; kdo se pražskou školou nezabývá, nebude v podstatě mít vůbec důvod jej otevřít, resp. některé články v něm vůbec hledat nebude. Nakolik je to recenzent jako lingvista schopen posoudit, zdá se mu, že nelingvistická či „metalingvistická“ část sborníku dopadla – jak co do závažnosti příspěvků, tak co do koncepční koherence – mnohem lépe; ale to budiž k posouzení přenecháno jiným. Jen nakonec poznamenejme, že pro lingvisty bezprostředně relevantní jsou z této druhé části zejména dva příspěvky: Johannes Fehr: *The question of transmission in Saussure's reflections on language* (s. 415–425) a Ming-Qian Ma: *Toward a closed-open typology: Language system, systems theory and a phenomenology of an organization-structure interface* (s. 437–451).

Bohumil Vykypěl
(vykypel@iach.cz)

Vilém Mathesius: **Paměti a jiné rukopisy**. K vydání připravil Josef Hladký. Praha: Karolinum 2009. 396 s. ISBN 978–80–246–1362–8. 300 Kč

Milovníci doby a světa, v nichž smysl vědecké práce a kulturní činnosti vůbec byl ještě zjevný, byli vloni potěšeni knížkou s texty výrazné osobnosti české vědy a kultury Viléma Mathesia (1882–1945). Její obsah je následující. Po krátké, půlstránkové předmluvě původního editora svazku Josefa Hladkého, datované v srpnu 2000, následuje úvod od Libuše Duškové a Jana Čermáka, kteří edici po Josefu Hladkém, zemřelém v lednu 2008, dokončili (*Život a dílo Viléma Mathesia*; s. 9–53; v seznamu literatury o Mathesiovi nejsou – podle mého soudu důležité, ba zásadní – texty Daneš 1991, 2003, Leška–Novák 1968 a také celá monografie Šišic 1982). Jádrem knihy tvoří Mathesiovy paměti, nedokončené, dovedené do doby krátce po ukončení univerzitních studií a zatím v celku nevydané (*Paměti, díl první*; s. 55–246). K pamětem pak byly přidány Mathesiovy juvenilní básně (*Verše (1892–1901)*; s. 247–370). Poslední oddíl, nazvaný *Quodlibet* (s. 371–384), tvoří různé rukopisné doplňky: fragment druhého dílu paměti (*Paměti, díl druhý, torzo*; s. 373–376), pozoruhodná autoanalýza Mathesiovy pracovní metody, myslím trefně vystihující induktivně-deduktivní povahu lingvistiky nejen Mathesia samého, ale v podstatě i celé pražské školy (*Některé rysy mé povahy*; s. 377–378), a zajímavý text o anglických vlivech v historii českého národa (*Key moments in the history of the Czech nation and the influence of the English speaking world*; s. 379–383). Svazek uzavírají *Poznámky editora* (s. 385–390), obsahující i cenné dopisy Mathesiova syna a Josefa Vachka, a jmenný rejstřík (s. 391–394).

Jak jsem už naznačil na začátku, svazek je milé a zároveň ovšem i poučné čtení. Jen je trochu škoda, že se nevyužilo příležitosti a jako v případě nedávné edice díla Vladimíra Skaličky a zejména předmluvy k ní (Čermák 2004) máme i zde co činit s edičním počinem rázu spíše adoračně-oslavného než analyticko-kritického a opět si jen potvrdíme, že Mathesius byl ušlechtilý, vzdělaný, hodný. To bezpochyby byl, jen by zaujatý čtenář jeho textů a obdivovatel jeho pojetí lingvistiky zautoužil i po jejich důkladnějším rozboru a vyčerpávajícím vylíčení jeho života a dal by jim přednost před opakováním už mnohokrát řečeného a nově i před prezentací výsledků googlování Mathesiova jména... Tak například i precizní bibliografii Mackově (Macek 1982) unikl Mathesiuův příspěvek do sborníku *Československo Sovětskému svazu k 20. výročí* (Mathesius 1937), v němž si Mathesius pochvaluje Sovětský svaz, jeho vědu a také spolupráci Pražského lingvistického kroužku s ní. Čte se to až s mrazením, když si uvědomíme, že v téže době jeden skutečný „sovětský“ spolupracovník a člen Kroužku, dokonce spoluautor *Tezí Kroužku* z roku 1929, N. N. Durnovo, byl v onom chváleném Sovětském svazu zastřelen, a druhý, E. D. Polivanov, byl zatčen a zastřelen následujícího roku. Stejně tak v Mackově bibliografii v položce „Činnost redakční“ není zmíněno – ač by to v roce 1982 Mathesiovi paradoxně jistě přineslo plusové body – Mathesiovo členství v redakčním kruhu časopisu *Praha – Moskva, Revue pro kulturní a hospodářskou spolupráci ČSR a SSSR*, časopisu, který když člověk pročítá, nevěří, že nevycházel v komunistickém Československu padesátých let, ale v demokratickém Československu let třicátých. A Mathesius byl konečně i předsedou badatelské sekce při Společnosti pro kulturní a hospodářské styky se SSSR, která vydávala onen propagandistický časopis. Pro čtenáře, který by toto vše měl za moudrosti ex post, hned přispěchám s připomínkou, že například vota separata jiného jazykovědce, nemajícího ovšem tak skvělou pověst všestranně úctyhodné osobnosti jako Mathesius, totiž brněnského germanisty Antonína Beera, proti habilitaci Romana Jakobsona v lednu a červnu 1933 (srov. Glanc 2005, 147–153, 176) ukazují zjevně, že byli tehdy i takoví, co iluzemi o SSSR naprosto netrpěli.

Zdůrazňuji však, že řečené nemá být příspěvkem k dehonestaci, ale – naléhavou – výzvou k sepsání skutečně analytického pojednání o životě a díle Viléma Mathesia. Jak jeho život, tak jeho dílo jsou víc než poučné a vydaný mathesiovský svazek představuje jeden z cenných pramenů k takovému budoucímu pojednání.

Literatura

- Čermák, F. 2004. Hledač podstaty jazyka Vladimír Skalička. In: V. Skalička: *Souborné dílo*. I. Praha, 9–25.
- Daneš, F. 1991. Mathesiova koncepce funkční jazykovědy v kontextu dnešní jazykovědy. *Slovo a slovesnost* 52, 161–174. – reprint in F. Daneš: *Jazyk a text*. I. Praha 1999, 39–56.
- Daneš, F. 2003. Vilém Mathesius' Konzeption der funktionalen Linguistik. In: *Prager Strukturalismus. Methodologische Grundlagen*. Ed. M. Nekula. Heidelberg, 31–47.
- Glanc, T. (ed.) 2005. *R. Jakobson: Formalistická škola a dnešní věda ruská (Brno 1935)*. Praha.
- Leška, O. – Novák, P. 1968. O chápání „jazykového pojmenování“ a „jazykového usouvztažnění“ (K Mathesiově koncepci funkční lingvistiky). *Slovo a slovesnost* 29, 1–9.
- Macek, V. 1982. Soupis díla Viléma Mathesia. In: V. Mathesius: *Jazyk, kultura a slovesnost*. Ed. J. Vachek. Praha, 473–525.
- Mathesius, V. 1937. [Příspěvek do ankety.] In: *Československo Sovětskému svazu k 20. výročí. Sborník projevů*. Ed. Z. Nejedlý, J. Gallas a H. Ripka. Praha, 44–45.
- Šišić, N. 1982. *Vilém Mathesius als Bohemist. Über seinen Beitrag zur Durchbildung der modernen tschechischen Sprache*. Frankfurt am Main – Bern.

Bohumil Vykypěl
vykypel@iach.cz